

ДО ВИВЧЕННЯ ФАУНИ ПРОЕКТОВАНОГО НОБЕЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Р.О. Журавчак, І.В. Шидловський

Рівненський природний заповідник, Львівський національний університет імені Івана Франка

TO FAUNA OF PROJECTIBLE NOBELSKY NATIONAL PARK. Zhuravchak R.O., Shidlovsky I.V. - Nature Reserves in Ukraine. 2012. 18 (1-2): 42-50. - The article summarizes the results of literary analysis and research conducted in 1995-2008 in which you plan to create a national park "Nobelsky." As of today, in the area noted 166 species, of which 25 species are listed in the Red Data Book of Ukraine (2009). Unfortunately, very brief list of invertebrate animals which, previous studies has received little attention. Therefore, after a special study of the park is expected to increase the list of vertebrate animals is approximately 2-fold, and invertebrates - a few thousand.

Keywords: Nobelsky National park, fauna, list.

ДО ВИВЧЕННЯ ФАУНИ ПРОЕКТОВАНОГО НОБЕЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ. Журавчак Р.О., Шидловський І.В. - Заповідна справа в Україні. 2012. 18 (1-2): 42-50. - У статті узагальнені літературні дані та результати досліджень, проведених у 1995-2008 рр. на території, де планується створити Нобельський національний природний парк. На сьогодні на цій території відмічено 166 видів тварин, з яких 25 занесені до Червоної книги України (2009). Нажаль, попередніми дослідженнями майже не охоплені безхребетні тварини, тому їх представленість у списку невелика. Тому після подальших досліджень очікується зростання списку хребетних тварин приблизно у 2 рази, а безхребетних – у кілька тисяч разів.

Ключові слова: Нобельський національний природний парк, фауна, список.

К ИЗУЧЕНИЮ ФАУНЫ ПРОЕКТИРУЕМОГО НОБЕЛЬСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА. Журавчак Р.О., Шидловский И.В. - Заповідна справа в Україні. 2012. 18 (1-2): 42-50. - В статье обобщены литературный анализ и результаты исследований проведенных в 1995-2008 гг. на территории, где планируется создать Нобельский национальный природный парк. На сегодня на этой территории отмечено 166 видов животных, из которых 25 занесенных в Красную книгу Украины (2009). К сожалению, предшествующими исследованиями практически не охвачены беспозвоночные, поэтому их представленность в списке невелика. Поэтому после дальнейших исследований ожидается возрастание списка позвоночных животных примерно в 2 раза, а беспозвоночных – в несколько тысяч раз.

Ключевые слова: Нобельский национальный природный парк, фауна, список.

Західне Полісся – одна з небагатьох частин України, де антропогенний вплив незначний. Особливо цінними є обводненні та заболочені території, зокрема басейн річок Прип'ять і Стохід. На території Волинської області найважливіші ділянки цих річок охороняються в складі національного природного парку (НПП) "Прип'ять-Стохід", в той час як вище за течією, на території Рівненської області, існує однойменний регіональний ландшафтний парк (РЛП), який не має активної форми управління і не забезпечує належного рівня охорони та вивчення стану природних комплексів. Тому виникає потреба у створенні природоохоронної установи вищого рангу.

Створення Нобельського НПП передбачається на північному заході Зарічненського району Рівненської області, до якого входитимуть існуючі об'єкти природно-заповідного фонду: РЛП "Прип'ять-Стохід", заказники загальнодержавного значення – Острівський гідрологічний та Вичівський ботанічний, заказники місцевого значення – Мутвицький загальнозоологічний, Нобельський орнітологічний, загальнозоологічний "Урочище Глуша", Прип'ятьський іхтіологічний та ботанічна пам'ятка природи місцевого значення "Псевдотсуга тисолиста" (Природно-заповідний фонд..., 2008). Територія проєктованого Нобельської НПП безпосередньо межує з НПП "Прип'ять-Стохід", рамсарськими водно-болотними угіддями міжнародного значення "Заплава річки Прип'ять" та "Заплава річки Стохід", що важливо для розвитку національної екомережі та транскордонного співробітництва (Водно-болотні..., 2006).

Положення території проєктованого Нобельського НПП у системі зоогеографічного районування

За зоогеографічним районуванням територія проєктованого НПП належить до підділянки Західного Полісся Східноєвропейського округу, району мішаного, листяного лісу та лісостепу Бореальної Європейсько-Сибірської підобласті (Щербак, 1988). Хоча у цій праці не вказані характерні тварини-індикатори для цієї підділянки, вони подібні для правобережного Українського Полісся. Зокрема, для Західного Полісся типові тритон звичайний (*Lissotriton vulgaris*), ропуха очеретяна (*Bufo calamita*), джерлянка червоночерева (*Bombina bombina*), гадюка звичайна (*Vipera berus*), вуж звичайний (*Natrix natrix*), мідянка (*Coronella austriaca*), лелека чорний (*Ciconia nigra*), рябчик (*Tetrastes bonasia*), тетерук (*Lyrurus tetrrix*), глухар (*Tetrao urogallus*), журавель сірий (*Grus grus*), вальдшнеп (*Scolopax rusticola*), дятел чорний (*Driocopus martius*), мідичі звичайна (*Sorex araneus*) та мала (*S. minutus*), кріт європейський південний (*Talpa europaea brauneri*), мишак лісовий (*Sylvaemus sylvaticus*), бобер європейський (*Castor fiber*), куниця лісова (*Martes martes*), лось (*Alces alces*), кабан (*Sus scrofa*) та інші.

Історія вивчення фауни території проєктованого Нобельського НПП

Фауна Зарічненського району, як і Рівненської області загалом, є маловивченою, а існуючі відомості є або

дуже загальними, або досить фрагментарними. Їх можна розділити на три групи:

– публікації загального фауністичного характеру з характеристикою фауни Західного Полісся чи Західної України загалом, сюди належать праці: О.Б. Кістяківського (1952), В.І. Абеленцева зі співавторами (1956), Ф.Й. Страутмана (1963а,б), К.А. Татарінова (1973), В.М. Зубаровського (1977), В.О. Новака та О.В. Савчука (1992), І.В. Загороднюка (2002), М.В. Хими́на (2004а), Є.М. Писанця (2007), К.Б. Сухомліна та О.П. Зінченка (2007), І.М. Горбаня зі співавторами (2007, 2009), В.Б. Різуна (2009), Т.П. Яницького (2009) та інші;

– публікації з фрагментарними відомостями, присвячені дослідженню інших територій, але в яких наведені дані, що стосуються території проєктованого Нобельського НПП. Це зокрема: М.А. Полтавчук (1975), Каталог орнітофауни... (1991), В.О. Новак, О.В. Савчук (1994), О.М. Пекло (1997, 2002, 2008), І.М. Горбань, І.В. Шидловський (1999), С.Н. Горб зі співавт. (2000), І.М. Горбань зі співавторами (2003), І.Б. Доценко (2003), Є.М. Писанець (2003), М.В. Химин (2003, 2008), І.М. Горбань зі співавт. (2007, 2008), І.В. Шидловський (2008а), А.М. Полуда (2009) та ряд інших;

– фауністичні публікації з суміжних територій, які безпосередньо межують з територією проєктованого Нобельського НПП: М.В. Химин (1993, 2004б, 2005, 2007), Водно-болотні угіддя України... (2006), М.В. Химин зі співавт. (2002), І.В. Шидловський (2008б, 2009а, 2009б), Т.-А.В. Башта, М.В. Химин (2009).

Відомості з літературних джерел другої групи використані для складання переліку видів тварин, яких достовірно відмічали на території проєктованого Нобельського НПП (табл. 1). На основі інформації з джерел першої та третьої групи здійснена прогнозована оцінка кількості видів тварин проєктованого НПП (табл. 2).

Стан вивчення фауни території проєктованого парку нерівномірний – найбільше відомостей стосується фауни хребетних, а особливо – птахів. Одні з перших орнітологічних досліджень даної території належать О.Б. Кістяківському (1952), В.П. Жежеріну (1969), В.В. Лісничому (1981), також загальні фауністичні дані наведені у працях Ф.І. Страутмана (1963а,б) та В.М. Зубаровського (1977). Більш сучасні дослідження птахів належать І.М. Горбаню, В.О. Новаку, М.В. Химину, І.В. Шидловському та іншим (Новак, Савчук, 1994; Горбань, Шидловський, 1999; Шидловський та ін., 2002; Горбань та ін., 2003; Химин, 2003, 2008; Шидловський, 2008а; Химин, Химин, 2009), проте всі вони присвячені птахам Західного Полісся, а щодо території Нобельського НПП є лише поодинокі спорадичні згадки.

Поселенням очеретянки прудкої (*Acrocephalus paludicola*) – рідкісного, вразливого у світовому масштабі виду, один з осередків гніздування якої розташований на території проєктованого Нобельського НПП, присвячена робота А.М. Полуди (2009). Окремі відомості про знахідки деяких видів птахів на території проєктованого парку містяться також у збірниках орнітофауністичних спостережень та каталогах колекцій музеїв України (Каталог орнітофауни... , 1991; Пекло, 1997, 2002, 2008) і відмічені у Червоній книзі України (2009).

Іншим групам тварин на даній території приділялось значно менше уваги, а їхня характеристика, здебільшого, наводиться для території Західного Полісся.

Теріофауна регіону відома з загальних публікацій (Абеленцев та ін., 1956; Татарінов, 1973; Загороднюк, 2002). Стан фауни рукокрилих території Нобельського НПП можна оцінити, порівнявши з відомостями про суміжні території НПП “Прип’ять-Стохід”, де відмічено 13 видів даного ряду (Башта, Химин, 2009).

Земноводні та плазуни також наводяться переважно для більших територій (Татарінов, 1973), проте Є.М. Писанець (2007) у фауністичному огляді “Амфибии Украины” подає реєстрацію 5 видів земноводних безпосередньо на території проєктованого НПП. Також для цієї території відома знахідка ропухи очеретяної (*Bufo calamita*), занесеної до Червоної книги України (Заброда, 1980). Окремі відомості містяться у каталогах колекцій музеїв України (Доценко, 2003; Писанець, 2003) та Червоній книзі України (2009).

Існуючі відомості про іхтіофауну річок Прип’ять та Стохід (Полтавчук, 1975) потребують сучасного уточнення.

Стан вивчення безхребетних загалом для області перебуває на початкових етапах. Існуючі відомості стосуються окремих груп комах суміжних територій або Західного Полісся загалом (Горб та ін., 2000; Сухомлін, Зінченко, 2007; Різун, 2009; Яницький, 2009) і лише 17 видів комах наведені безпосередньо з території Нобельського НПП (Горб та ін., 2000; Червона книга України, 2009).

Загальна характеристика фауни проєктованого Нобельського НПП та основні фауністичні комплекси

Територія проєктованого НПП має високе видове різноманіття тварин, проте неповнота фауністичних досліджень не дозволяє скласти остаточний перелік видів. На даний момент достовірно відомо про реєстрацію 166 видів тварин, що ґрунтується на точних (з географічною прив’язкою) літературних відомостях і власних даних, зібраних протягом 1995–2008 рр. (табл. 1).

Оскільки цілеспрямоване попереднє обстеження території проходило наприкінці осені 2010 р., більшість видів тварин (у першу чергу – комах) не було виявлено. Інші ж дослідження, головним чином експедиційні, були нетривалими, тому також не можуть претендувати на повноту. Таким чином, оцінюючи загальні відомості щодо фауни Західного Полісся, при подальших ґрунтовних дослідженнях території проєктованого Нобельського НПП очікується зростання переліку числа видів хребетних тварин приблизно у 2 рази (табл. 2). Фауна безхребетних тварин може сягати кількох тисяч видів.

Серед фауністичних комплексів території проєктованого НПП виділяються лісові, водойм і прибережних заростей, боліт, відкритих просторів та комплекс тварин населених пунктів. Варто зауважити, що деякі тварини, завдяки своїй евритопності та рухливості, можуть перебувати в різних середовищах, тому в даному огляді наводяться лише найтипівіші представники. При характеристиці фауністичних комплексів, керуючись загальними

Таблиця 1

Перелік видів тварин достовірно відмічених на території проектного Нобельського НПП *

Вид	Джерело		Примітки
	Власні дані	Літературні відомості	
Клас КОМАХИ – INSECTA			
Ряд Бабки – Odonata			
1. Еналягма чашоносна – <i>Enallagma cyathigerum</i>		Горб..., 2000	
2. Тонкочеревець чорний – <i>Sympetrum danae</i>		Горб..., 2000	
3. Тонкочеревець криваво-червоний – <i>S. sangiuneum</i>		Горб..., 2000	
4. Тонкочеревець звичайний – <i>S. vulgatum</i>		Горб..., 2000	
Ряд Жуки – Coleoptera			
5. Плавунець-скоморох – <i>Cybister lateralimarginalis</i>	+		
6. Водолюб великий – <i>Hydrous piceus</i>	+		
7. Стафілін береговий – <i>Paederus riparius</i>	+		
8. Гнойовик лісовий – <i>Geotrupes stercorosus</i>	+		
9. Сонечко двокрапкове – <i>Adalia bipunctata</i>	+		
Ряд Лускокрилі або Метелики – Lepidoptera			
10. Сонцевик павиче око – <i>Inachis io</i>	+		
11. Махаон <i>Papilio machaon</i>	+		ЧКУ
12. КоконопРяд малиновий – <i>Macrothylacia rubi</i>	+		
13. Ведмедиця кая – <i>Arctia caja</i>	+		
14. Ведмедиця велика – <i>Pericallia matronula</i>		ЧКУ, 2009	ЧКУ
Ряд Перетинчастокрилі – Hymenoptera			
15. Мураха лісова руда – <i>Formica rufa</i>	+		МСОП, ЄЧС
16. Мураха лісова мала – <i>F. polyctena</i>	+		
17. Бджола медоносна – <i>Apis mellifera</i>	+		
Клас КІСТКОВІ РИБИ – OSTEICHTHYES			
Ряд Коропоподібні – Cypriniformes			
18. Краснопірка – <i>Scardinius erythrophthalmus</i>	+		
19. В'юн – <i>Misgurnus fossilis</i>	+		
Ряд Щукоподібні – Esociformes			
20. Щука – <i>Esox lucius</i>	+		
Ряд Окунеподібні – Perciformes			
21. Головешка амурська, ротан – <i>Perccottus glenii</i>	+		
Клас ЗЕМНОВОДНІ – AMPHIBIA			
Ряд Безхвості – Anura			
22. Жаба озерна – <i>Pelophylax ridibundus</i>	+	Писанець, 2007	
23. Жаба гостроморда – <i>Rana arvalis</i>	+		
24. Жаба трав'яна – <i>R. temporaria</i>	+		
25. Ропуха очеретяна – <i>Bufo calamita</i>		Заброда, 1980; Писанець, 2007	ЧКУ
26. Джерлянка червоночерева – <i>Bombina orientalis</i>		Писанець, 2007	
Ряд Хвостаті – Urodela			
27. Тритон гребінчастий – <i>Triturus cristatus</i>		Писанець, 2003, 2007	
28. Тритон звичайний – <i>Lissotriton vulgaris</i>		Писанець, 2003, 2007	
Клас ПЛАЗУНИ – REPTILIA			
Ряд Лускаті – Squamata			
29. Ящірка прудка – <i>Lacerta agilis</i>	+		
30. Вуж звичайний – <i>Natrix natrix</i>	+	Доценко, 2003	
31. Мідянка звичайна – <i>Coronella austriaca</i>		ЧКУ, 2009	ЧКУ
Клас ПТАХИ – AVES			
Ряд Норцеподібні – Podicipediformes			
32. Норець малий – <i>Podiceps ruficollis</i>		Химин, 2003	
33. Норець чорноший – <i>P. nigricollis</i>		Химин, 2003	
34. Норець сірощокий – <i>P. griseogena</i>		Химин, 2003	
35. Норець великий – <i>P. cristatus</i>		Химин, 2003	
Ряд Лелекоподібні – Ciconiiformes			
36. Бугай – <i>Botaurus stellaris</i>	+		
37. Лелека білий – <i>Ciconia ciconia</i>	+		
38. Лелека чорний – <i>C. nigra</i>	+	Химин, 2008; Шидловський, 2008	ЧКУ

Продовження таблиці 1.

	Вид	Джерело		Примітки
		Власні дані	Літературні відомості	
39.	Чапля сіра – <i>Ardea cinerea</i>	+		
40.	Чапля велика біла – <i>Egretta alba</i>	+		
Ряд Пеліканоподібні – Pelecaniformes				
41.	Баклан великий – <i>Phalacrocorax carbo</i>	+		
Ряд Гусеподібні – Anseriformes				
42.	Гуска сіра – <i>Anser anser</i>	+		
43.	Лебідь-шипун – <i>Cygnus olor</i>	+	Химин, 2003	
44.	Крижень – <i>Anas platyrhynchos</i>	+	Химин, 2003	
45.	Нерозень – <i>A. strepera</i>		ЧКУ, 2009	ЧКУ
46.	Чирок-тріскунець – <i>A. querquedula</i>	+	Пекло, 1997; Химин, 2003	
47.	Широконоска – <i>A. clypeata</i>	+	Химин, 2003	
48.	Гоголь – <i>Bucephala clangula</i>	+	Шидловський, 2008	ЧКУ
Ряд Соколоподібні – Falconiformes				
49.	Скопа – <i>Pandion haliaetus</i>		Каталог..., 1991	ЧКУ
50.	Лунь очеретяний – <i>Circus aeruginosus</i>	+		
51.	Лунь лучний – <i>C. pygargus</i>	+		
52.	Яструб великий – <i>Accipiter gentilis</i>	+		
53.	Канюк звичайний – <i>Buteo buteo</i>	+		
54.	Підорлик малий – <i>Aquila pomarina</i>	+	Химин, 2008	ЧКУ
55.	Беркут – <i>A. chrysaetos</i>	+	Шидловський, 2008	ЧКУ
56.	Орлан-білохвіст – <i>Haliaeetus albicilla</i>	+	Шидловський, 2008	ЧКУ
57.	Підсоколик великий – <i>Falco subbuteo</i>	+		
58.	Кібчик – <i>Falco vespertinus</i>	+		
Ряд Куроподібні – Galliformes				
59.	Глухар – <i>Tetrao urogallus</i>		ЧКУ, 2009	ЧКУ
60.	Рябчик – <i>Tetrastes bonasia</i>	+		
Ряд Журавлеподібні – Gruiformes				
61.	Журавель сирій – <i>Grus grus</i>	+	Каталог..., 1991; Химин, 2008; Шидловський, 2008	ЧКУ
62.	Пастушок – <i>Rallus aquaticus</i>		Химин, 2003	
63.	Погонич малий – <i>Porzana parva</i>	+	Химин, 2003	
64.	Курочка водяна – <i>Gallinula chloropus</i>	+	Химин, 2003	
65.	Лиска – <i>Fulica atra</i>	+	Химин, 2003	
66.	Деркач – <i>Crex crex</i>	+		
Ряд Сивкоподібні – Charadriiformes				
67.	Зуйок малий – <i>Charadrius dubius</i>	+		
68.	Чайка – <i>Vanellus vanellus</i>	+	Горбань..., 1999	ЄЧС
69.	Коловодник лісовий – <i>Tringa ochropus</i>		Горбань..., 1999	
70.	Коловодник звичайний – <i>T. totanus</i>	+	Горбань..., 1999	
71.	Коловодник болотяний – <i>T. glareola</i>	+		
72.	Бекас – <i>Gallinago gallinago</i>	+	Горбань..., 1999	
73.	Дупель – <i>G. media</i>	+	Горбань..., 1999	ЧКУ, МСОП
74.	Вальдшнеп – <i>Scolopax rusticola</i>		Горбань..., 1999	
75.	Кроншнеп великий – <i>Numenius arquata</i>	+	Горбань..., 1999	ЧКУ, МСОП
76.	Турухтан – <i>Philomachus pugnax</i>	+		
77.	Крячок чорний – <i>Chlidonias niger</i>	+		
78.	Крячок світлокрилий – <i>Ch. leucoptera</i>	+		
79.	Крячок річковий – <i>Sterna hirundo</i>	+		
80.	Мартин звичайний – <i>Larus ridibundus</i>	+		
81.	Грицик великий – <i>Limosa limosa</i>	+	Горбань..., 1999	МСОП, ЄЧС
Ряд Совоподібні – Strigiformes				
82.	Сова болотяна – <i>Asio flammeus</i>	+		
83.	Пугач – <i>Bubo bubo</i>	+	Шидловський, 2008	ЧКУ
Ряд Голубоподібні – Columbiformes				
84.	Голуб сизий – <i>Columba livia</i>	+		
85.	Припутень – <i>C. palumbus</i>	+		

Продовження таблиці 1.

Вид	Джерело		Примітки
	Власні дані	Літературні відомості	
86. Горлиця звичайна – <i>Streptopelia turtur</i>	+		
Ряд Зозулеподібні – Cuculiformes			
87. Зозуля – <i>Cuculus canorus</i>	+		
Ряд Одудоподібні – Upipiformes			
88. Одуд – <i>Upupa epops</i>	+		
Ряд Ракшеподібні – Coraciiformes			
89. Сиворакаша – <i>Coracias garrulus</i>	+	єдина реєстрація 13.05.1995	
Ряд Дятлоподібні – Piciformes			
90. Дятел чорний – <i>Dryocopus martius</i>	+		
91. Дятел великий строкатий – <i>Dendrocopos major</i>	+		
92. Дятел середній строкатий – <i>D. medius</i>	+		
93. Дятел малий строкатий – <i>D. minor</i>	+		
Ряд Дрімлюгоподібні – Caprimulgiformes			
94. Дрімлюга – <i>Caprimulgus europaeus</i>	+		
Ряд Серпокрильцеподібні – Arpodiformes			
95. Серпокрилець чорний – <i>Apus apus</i>	+		
Ряд Горобцеподібні – Passeriformes			
96. Жайворонок польовий – <i>Alauda arvensis</i>	+		
97. Жайворонок лісовий – <i>Lullula arborea</i>	+		
98. Щеврик лісовий – <i>Anthus trivialis</i>	+	Пекло, 2008	
99. Щеврик лучний – <i>A. pratensis</i>	+		
100. Плиска біла – <i>Motacilla alba</i>	+	Пекло, 2008	
101. Плиска жовта – <i>M. flava</i>	+		
102. Ластівка сільська – <i>Hirundo rustica</i>	+		
103. Сорокопуд сірий – <i>Lanius excubitor</i>	+	Шидловський, 2008	ЧКУ
104. Сорокопуд терновий – <i>L. collurio</i>	+		
105. Шпак звичайний – <i>Sturnus vulgaris</i>	+	Пекло, 2002	
106. Сойка – <i>Garrulus glandarius</i>	+		
107. Сорока – <i>Pica pica</i>	+	Пекло, 2002	
108. Галка – <i>Corvus monedula</i>	+	Пекло, 2002	
109. Грак – <i>C. frugilegus</i>	+		
110. Ворона сіра – <i>C. cornix</i>	+		
111. Крук – <i>C. corax</i>	+		
112. Іволга – <i>Oriolus oriolus</i>	+		
113. Кобилочка звичайна – <i>Locustella naevia</i>	+		
114. Кобилочка солов'їна – <i>L. luscinioides</i>	+		
115. Очеретянка прудка – <i>Acrocephalus paludicola</i>	+	Шидловський, 2008 Полуда, 2009	ЧКУ, МСОП, ЄС
116. Очеретянка ставкова – <i>A. scirpaceus</i>	+	Пекло, 2008	
117. Очеретянка велика – <i>A. arundinaceus</i>	+	Пекло, 2008	
118. Очеретянка лучна – <i>A. schoenobaenus</i>	+		
119. Очеретянка чагарникова – <i>A. palustris</i>	+		
120. Кропив'янка чорноголова – <i>Sylvia atricapilla</i>	+	Пекло, 2008	
121. Кропив'янка сіра – <i>S. communis</i>	+		
122. Кропив'янка садова – <i>S. borin</i>	+		
123. Кропив'янка прудка – <i>S. curruca</i>	+		
124. Вівчарик-ковалик – <i>Phylloscopus collybita</i>	+	Пекло, 2008	
125. Вівчарик жовтобровий – <i>Ph. sibilatrix</i>	+	Пекло, 2008	
126. Вівчарик весняний – <i>Ph. trochilus</i>	+		
127. Золотомушка жовточуба – <i>Regulus regulus</i>	+		
128. Мухоловка строката – <i>Ficedula hypoleuca</i>		Пекло, 2002	
129. Мухоловка сіра – <i>Muscicapa striata</i>	+	Пекло, 2002	
130. Синьошийка – <i>Luscinia svecica</i>		Пекло, 2002	
131. Соловейко східний – <i>L. luscinia</i>	+		
132. Вільшанка – <i>Erithacus rubecula</i>	+		
133. Дрізд чорний – <i>Turdus merula</i>	+	Пекло, 2002	

Закінчення таблиці 1.

Вид	Джерело		Примітки
	Власні дані	Літературні відомості	
134. Дрізд співочий – <i>T. philomelos</i>	+	Пекло, 2002	
135. Дрізд-омелюх – <i>T. viscivorus</i>		Пекло, 2002	
136. Синиця довгохвоста – <i>Aegithalos caudatus</i>	+		
137. Синиця біла – <i>Parus cyanus</i>	+	ЧКУ, 2009	ЧКУ
138. Синиця блакитна – <i>P. caeruleus</i>	+	Пекло, 2008	
139. Синиця чубата – <i>P. cristatus</i>	+	Пекло, 2008	
140. Гаїчка болотяна – <i>P. palustris</i>	+	Пекло, 2008	
141. Синиця чорна – <i>P. ater</i>	+		
142. Синиця велика – <i>P. major</i>	+	Пекло, 2008	
143. Повзик – <i>Sitta europaea</i>	+	Пекло, 2008	
144. Підкоришник звичайний – <i>Certhia familiaris</i>	+		
145. Горобець хатній – <i>Passer domesticus</i>	+		
146. Горобець польовий – <i>P. montanus</i>	+	Пекло, 2008	
147. Зяблик – <i>Fringilla coelebs</i>	+	Пекло, 2002	
148. Чиж – <i>Spinus spinus</i>	+		
149. Щиглик – <i>Carduelis carduelis</i>	+	Пекло, 2002	
150. Чечевиця – <i>Carpodacus erythrinus</i>	+	Пекло, 2002	
151. Снігур – <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	+		
152. Вівсянка звичайна – <i>Emberiza citrinella</i>	+	Пекло, 2008	
153. Вівсянка очеретяна – <i>E. schoeniclus</i>	+		
Клас ССАВЦІ – MAMMALIA			
Ряд Комахоїдні – Insectivora			
154. Кріт європейський – <i>Talpa europaea</i>	+		
155. Мідиця звичайна – <i>Sorex araneus</i>	+		
156. Їжак білочеревий – <i>Erinaceus concolor</i>	+		
Ряд Гризуни – Rodentia			
157. Бобер європейський – <i>Castor fiber</i>	+		
158. Білка звичайна – <i>Sciurus vulgaris</i>	+		
Ряд Зайцеподібні – Lagomorpha			
159. Засць сірий – <i>Lepus europaeus</i>	+		
Ряд Хижі – Carnivora			
160. Тхір лісовий – <i>Mustela putorius</i>	+		ЧКУ
161. Норка американська – <i>M. vison</i>	+		
162. Горностай – <i>M. erminea</i>	+		ЧКУ
163. Видра річкова – <i>Lutra lutra</i>	+		ЧКУ
164. Лисиця звичайна – <i>Vulpes vulpes</i>	+		
Ряд Парнокопитні – Artiodactyla			
165. Кабан звичайний – <i>Sus scrofa</i>	+		
166. Сарна європейська – <i>Capreolus capreolus</i>	+		
Всього: 166	143	71	

* у перелік внесено види, які виявлені в результаті власних спостережень та види з літературних джерел, для яких вказане місце спостереження відповідає території проєктованого НПП “Нобельський”. (Скорочення: ЧКУ - Червона книга України, 2009; МСОП - Червоний список Міжнародного союзу охорони природи; СЧС - Європейський червоний список).

фауністичними відомостями та зважаючи на типи біотопів, окрім вже виявлених видів вказуємо й характерні види, не виявлені під час попередніх обстежень, які очікується виявити при подальших дослідженнях. У тексті вони виділені курсивом та знаком запитання.

Фауністичний комплекс лісів. Цей комплекс займає значну частину території проєктованого парку. Його основу складають як чисті сосняки (бори), так і мішані ліси, місцями чисті березняки, ділянки вільхи чорної (ольси) та дуба звичайного (дїброви).

Фауна хребетних лісових біотопів є характерною для Західного Полісся. Серед земноводних тут трапляються

жаба гостроморда (*Rana arvalis*), у вологіших листяних лісах – (?) *ponуха сіра* (*Bufo bufo*), жаба трав'яна (*Rana temporaria*), з плазунів – вуж звичайний (*Natrix natrix*) та (?) *веретільниця ламка* (*Anguis fragilis*), з ссавців – мідиця звичайна, їжак білочеревий (*Erinaceus concolor*), білка звичайна (*Sciurus vulgaris*), лисиця звичайна (*Vulpes vulpes*), (?) *куниця лісова* (*Martes martes*), кабан звичайний, сарна європейська (*Capreolus capreolus*). Багатою є орнітофауна, серед представників якої трапляються яструб великий (*Accipiter gentilis*), канюк звичайний (*Buteo buteo*), вальдшнеп, дятел чорний, (?) *крутиголовка* (*Jynx torquilla*), дятел середній строкатий (*Dendroco-*

Таблиця 2.

Фауна хребетних проектного Нобельського НПП: попередні та очікувані результати

Таксон	Число видів*	
	Виявлене	Очікуване
Клас круглороті CYCLOSTOMATA	-	1
Клас кісткові риби OSTEICHTHYES	4	26
Ряд Щукоподібні Esociformes	1	1
Ряд Коропоподібні Cypriniformes	2	18
Ряд Сомоподібні Siluriformes	-	1
Ряд Вугроподібні Anguilliformes	-	1
Ряд Тріскоподібні Gadiformes	-	1
Ряд Окунепоподібні Perciformes	1	4
Клас земноводні AMPHIBIA	7	12
Ряд Хвостаті Urodela	2	2
Ряд Безхвості Anura	5	10
Клас плазуни REPTILIA	3	7
Ряд Лускаті Squamata	3	6
Ряд Черепахи Chelonia	-	1
Клас птахи AVES	122	188
Ряд Гагароподібні Gaviiformes	-	1
Ряд Пірникозоподібні Podicipediformes	4	4
Ряд Пеліканоподібні Pelecaniformes	1	1
Ряд Лелекоподібні Ciconiiformes	5	6
Ряд Гусеподібні Anseriformes	7	12
Ряд Соколоподібні Falconiformes	10	18
Ряд Куроподібні Galliformes	2	5
Ряд Журавлеподібні Gruiformes	6	7
Ряд Сивкоподібні Charadriiformes	15	19
Ряд Голубоподібні Columbiformes	3	4
Ряд Зозулеподібні Cuculiformes	1	1
Ряд Совоподібні Strigiformes	2	6
Ряд Серпокрильцеподібні Apodiformes	1	1
Ряд Дрімлюгоподібні Caprimulgiformes	1	1
Ряд Одудоподібні Upupiformes	1	1
Ряд Ракшеподібні Coraciiformes	1	2
Ряд Дятлоподібні Piciformes	4	10
Ряд Горобцеподібні Passeriformes	58	89
Клас ссавці MAMMALIA	13	50
Ряд Комахоїдні Insectivora	3	6
Ряд Рукокрилі Chiroptera	-	13
Ряд Хижі Carnivora	5	12
Ряд Зайцеподібні Lagomorpha	1	1
Ряд Гризуни Rodentia	2	15
Ряд Парнокопитні Artiodactyla	2	3
Загалом:	149	284

* – при відображенні кількості видів вказувались достовірно виявлене число видів на території проектного НПП “Нобельський” (згідно власних спостережень і проаналізованих літературних джерел) та очікуване число, що встановлене шляхом аналізу фауни суміжних територій та Західного Полісся загалом.

pos medius), дрімлюга (*Caprimulgus europaeus*), сойка (*Garrulus glandarius*), крук (*Corvus corax*), синиця довгохвоста (*Aegithalos caudatus*), фоновими є дятел великий строкатий (*Dendrocopos major*), зяблик (*Fringilla coelebs*), синиця велика (*Parus major*), вільшанка (*Erythacus rubecula*), щеврик лісовий (*Anthus trivialis*), повзик (*Sitta europaea*), кропив'янка чорноголова (*Sylvia*

atricapilla), вівчарики ковалик (*Phylloscopus collybita*) та жовтобровий (*Ph. sibilatrix*), дрозди чорний (*Turdus merula*) та співочий (*Turdus philomelos*). Фауна безхребетних даної території наразі є недостатньо вивченою, проте типовими видами комах лісів є гнойовики (?) звичайний (*Geotrupes stercorarius*) та лісовий (*Geotrupes stercorosus*), (?) златка соснова (*Buprestes mariana*), вусачі (?) коротковусий (*Spondylis buprestoides*) та (?) чорний сосновий (*Monochamus galloprovincialis pistos*), мураха лісова мала (*Formica polyctena*), метелики (?) головчак лісовий (*Thymelicus sylvestris*), (?) цитринець (*Gonepteryx rhamni*), (?) хвостюшок-нідозелень (*Calliphrys rubi*), (?) бражник сосновий (*Hyloicus pinastri*) та інші. Рідкісними тваринами лісових комплексів є лелека чорний, тхір лісовий (*Mustela putorius*), горностаї (*M. erminea*), у розріджених заболочених березняках – (?) тетерук.

Фауністичний комплекс водойм та прибережних заростей. Територія багата на водойми різного типу. Це річки Прип'ять, Стохід, Веселуха, Млинок, Гнила Прип'ять та озера Нобель, Сосне, Задовже, Ніговище, Омит, Засвітське, Острівське, Хоромне, Середне, Велике, Горіхове, а також система меліоративних каналів.

Основними компонентами фауни водойм є кісткові риби, зокрема характерними є щука звичайна (*Esox lucius*), (?) плітка (*Rutilus rutilus*), краснопірка (*Scardinius erythrophthalmus*), (?) лин (*Tinca tinca*), (?) верховодка (*Alburnus alburnus*), (?) ляц (*Abramis brama*), в'юн (*Misgurnus fossilis*), (?) окунь звичайний (*Perca fluviatilis*). У водоймах мешкає велике число безхребетних тварин, зокрема: (?) п'явка псевдокінська (*Haemoris sanguisuga*), (?) ослик водяний (*Asellus aquaticus*), плавунець-скоморох (*Cybister lateralimarginalis*), водолюб великий (*Hydrous piceus*), (?) плавт звичайний (*Naucoris cimicoides*), (?) скорпіон водяний (*Nepa cinerea*), (?) клоп-ранатра (*Ranatra linearis*), молюски – (?) ставковик звичайний (*Limnea stagnalis*), (?) витушка рогова (*Planorbis cornutus*), личинки бабок (?) красуні блискучої (*Calopteryx splendens*), (?) стрілки-дівчини (*Coenagrion puella*), (?) коромисла великого (*Aeshna grandis*), (?) бабки чотириплямистої (*Libellula quadrimaculata*). З водоймами пов'язані життєві цикли всіх земноводних, проте деякі з них перебувають там триваліше, зокрема джерлянка червоночерева, жаби озерна (*Pelodytes ridibundus*) та (?) ставкова (*P. lessonae*). Окремі ссавці також тісно пов'язані з водним середовищем, зокрема звичайними є бобер європейський та інтродуковані (?) ондатра (*Ondatra zibethicus*) та норка американська (*Mustela vison*), рідкісними – видра річкова (*Lutra lutra*) та (?) норка європейська (*Mustela lutreola*). Також рідкісними тваринами водойм є (?) річковий рак вузькопалый (*Astacus leptodactylus*), (?) красуня-діва (*Calopteryx virgo*), (?) карась золотистий (*Carassius carassius*), (?) минь річковий (*Lota lota*), (?) сом звичайний (*Silurus glanis*), тритон гребінчастий (*Triturus cristatus*).

Водойми проектного парку “Нобельський” активно використовують птахи, як під час гніздового періоду, так і під час міграцій, утворюючи скупчення на відпочинку та годівлі. Характерними представниками птахів водойм є норець великий (*Podiceps cristatus*), лебідь-

шипун (*Cygnus olor*), чирок-тріскунець (*Anas querquedula*), крижень (*Anas platyrhynchos*), лиска (*Fulica atra*), рідше трапляються норець чорноший (*Podiceps nigricollis*), нерозень (*Anas strepera*), гоголь (*Bucephala clangula*), полює на рибу скопа (*Pandion haliaetus*).

Дещо більше видів птахів представлено в прибережних чагарникових та очеретяних заростях, зокрема звичайними і характерними є бугай (*Botaurus stellaris*), лунь очеретяний (*Circus aeruginosus*), пастушок (*Rallus aquaticus*), (?) погонич звичайний (*Porzana porzana*), курочка водяна (*Gallinula chloropus*), кобилочка солов'їна (*Locustella luscinoides*), очеретянки лучна (*Acrocephalus schoenobaenus*), ставкова (*A. scirpaceus*) і велика (*A. arundinaceus*), соловейко східний (*Luscinia luscinia*), синьошийка (*L. svecica*), (?) синиця вусата (*Panurus biarmicus*), вівсянка очеретяна (*Emberiza schoeniclus*). З рідкісних видів тут трапляється синиця біла (*Parus cyaneus*), яка харчується в заростях. Також для прибережних заростей характерна (?) рахавка (*Hyla arborea*) – представник безхвостих земноводних.

Фауністичний комплекс боліт. Територія проектного НПП багата обводненими ділянками – лісовими болотами, відкритими оліго- та мезотрофними болотами, в тому числі у заплаві річок Прип'ять і Стохід. Для таких боліт характерними є жуки (?) райдужниця (*Donacia* sp.), стафілін береговий (*Paederus riparius*), (?) гадюка звичайна, бекас (*Gallinago gallinago*), трапляються тритон звичайний, рідкісні – (?) жовтох торфовищний (*Colias palaeno*), мідянка, журавель сірий, коловодник болотяний (*Tringa glareola*), очеретянка прудка, в певні періоди в пошуках їжі сюди заходить лисиця звичайна, горностай, (?) лось тощо.

Фауністичний комплекс відкритих просторів – тварини, які населяють луки, поля та агроландшафти. Так, звичайними і характерними видами тут виступають: (?) коник зелений (*Tettigonia viridissima*), (?) цвіркун польовий (*Gryllus campestris*), (?) білан капустяний (*Pieris brassicae*), (?) адмірал (*Vanessa atalanta*), сонцевик павиче око (*Inachis io*), (?) бронзівка золотиста (*Cetonia aurata*), (?) часничниця звичайна (*Pelobates fuscus*), ящірка прудка (*Lacerta agilis*), чайка (*Vanellus vanellus*), (?) куріпка сіра (*Perdix perdix*), жайворонок польовий (*Alauda arvensis*), плиска жовта (*Motacilla flava*), (?) чекан лучний (*Saxicola rubetra*), кріт європейський, (?) норця польова (*Microtus arvalis*), (?) миша польова (*Apodemus agrarius*), (?) ласка (*Mustela nivalis*). Рідкісними видами є махаон (*Papilio machaon*), лунь лучний (*Circus pygargus*), деркач (*Crex crex*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*).

Фауністичний комплекс населених пунктів. Окремими біотопами проектного парку виступають населені пункти, де мешкають переважно види-синантропи. Зокрема, це: (?) вусач хатній (*Hylotrypes bajulus*), лелека білий (*Ciconia ciconia*), (?) яструб малий (*Acipiter nisus*), (?) сич хатній (*Athene noctua*), (?) горлиця садова (*Streptopelia decaocto*), (?) дятел сирійський (*Dendrocopos syriacus*), ластівки сільська (*Hirundo rustica*) та (?) міська (*Delichon urbica*), горобці польовий (*Passer montanus*) та хатній (*P. domesticus*), (?) миша хатня (*Mus musculus*) тощо.

Загалом територія проектного Нобельського НПП характеризується значним фауністичним різноманіттям і наявністю раритетних видів. На даний момент відмічено 149 видів хребетних та понад 17 видів безхребетних тварин. При подальших дослідженнях прогнозується збільшення кількості виявлених видів хребетних тварин у 2 рази (по аналогії з фауною прилеглого НПП “Прип'ять-Стохід” (Химин, Химин, 2009) це число може становити понад 300 видів) та безхребетних – до кількох тисяч видів. Раритетна складова території проектного парку включає понад 30 видів тварин, у тому числі 25 – з Червоної книги України (2009). Цінними є місця перебування ропухи очеретяної, беркута, баранця великого. Важливими для України є місця розмноження на даній території синиці білої, а у світовому масштабі – очеретянки прудкої.

Територія проектного Нобельського НПП безпосередньо межує з НПП “Прип'ять-Стохід”, рамсарськими водно-болотними угіддями міжнародного значення “Заплава річки Прип'ять” та “Заплава річки Стохід”, що важливо для розвитку національної екомережі та транскордонного співробітництва (Водно-болотні..., 2006).

Західне Полісся України – єдиний регіон, де частково збереглися умови для природного відтворення аборигенної іхтіофауни, а басейни правобережних приток р. Прип'ять (річки Стир, Горинь, Стохід, Виживка, Турія, озера Шацького НПП та руслові Люб'язь і Нобель), які є підзоною відтворювального комплексу Західноприп'ятьського гідроекологічного коридору, зберігаючи генофонд аборигенної іхтіофауни регіону, потребують охорони, реабілітації та управління (Гриб, Сондак, 2009).

Тому вважаємо, що територія проектного Нобельського НПП є важливою для існування багатьох рідкісних видів тварин та функціонування фауністичних комплексів загалом. Для детальнішої оцінки видового різноманіття та стану фауни, виявлення очікуваних видів, розробки рекомендацій щодо збереження рідкісних видів тварин і ефективного управління територією необхідне проведення подальших фауністичних досліджень.

Література

- Абеленцев В.І., Підоплічко І.Г., Попов Б.М. Загальна характеристика ссавців. Комахоїдні, кажани / Фауна України. Ссавці. - К.: Вид-во АН УРСР, 1956. - Т. 1, Вип. 1. - 448 с.
- Башта А.-Т.В., Химин М.В. Фауна рукокрилих НПП “Прип'ять-Стохід” // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Мат.-ли міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю Рівненського природного заповідника. - Рівне, ВАТ “Рівненська друкарня”, 2009. - С. 352-358.
- Водно-болотні угіддя України. Довідник / Під ред. Марушевського Г.Б., Жарук І.С. - К.: Чорноморська програма Ветландс Інтернешнл, 2006. - 312 с.
- Горб С.Н., Павлюк Р.С., Спуріс З.Д. Бабки (Odonata) України: фауністичний огляд // Вестн. зоол. Отдельный выпуск. - № 15. - 2000. - 154 с.
- Горбань І.М., Бумар Г.В., Жила С.В., Матейчик В.І., Новак В.О., Стадницький І.М., Стельмах Л.І. Рідкісні види птахів Українського Полісся // Пріоритети орнітологічних досліджень. Мат. і тези доп. VII наук. конф. орнітол. Зах. України. - Кам'янець-Подільський: інформ.-вид. відділ держ. ун-ту, 2003. - С. 23-30.
- Горбань І.М., Матейчик І.В., Шидловський І.В., Царик Й.В. Сучасний стан видового різноманіття птахів, як екологічний індикатор долини Прип'яті // Стан і біорізноманіття екосистем

- Шацького національного природного парку / Мат-ли наук. конф. "Фактори загрози біотичному різноманіттю: їх індикація та способи зниження негативної дії", смт. Шацьк, 21-23 вересня 2007 р. - Львів: Сполом, 2007. - С. 64-71.
- Горбань І.М., Матейчик В.І., Шидловський І.В. Екологічна проблема озера Люб'язь // Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку / Мат-ли наук. конф. 11-14 вересня 2008 р., смт Шацьк. - Львів: Сполом, 2008. - С. 30-32.
- Горбань І.М., Шидловський І.В. Численність гніздячихся куликів на Западі України // Гніздячіся кулики Восточної Європи. - М.: Союз охорони птахів Росії. - 1999. - Т. 2. - С. 93-105.
- Горбань І.М., Шидловський І.В., Гнатина О.С. та ін. Пропозиції до третього видання Червоної книги України: Птахи // Біологічні студії. - 2009. - Т. 3, № 3. - С. 107-122.
- Гриб Й.В., Сондак В.В. Абіотичні фактори впливу на відродження аборигенної іхтіофауни природних водойм Західного Полісся України // Наук. вісн. Волинськ. нац. ун-ту ім. Л. Українки. - 2009. - Т. 2. - С. 178-185.
- Доценко І.Б. Каталог колекцій Зоологического музея ННПМ НАН України. Змеи. - Киев: Зоомузей ННПМ НАН України, 2003. - 86 с.
- Жежерин В.П. Орнітофауна Українського Полесся і її залежність від ландшафтних умов і антропогенних аспектів. Дисс. ... канд. біол. наук. - Киев, 1969. - 539 с.
- Заброда С.Н. К распространению и численности камышовой жабы (*Bufo calamita* Laurenti) на Украине // Вестн. зоол., 1980. - № 6. - С. 88-91.
- Загороднюк І.В. Польовий визначник дрібних ссавців України. - Київ, 2002. - 60 с.
- Зубаровський В.М. Хижі птахи / Фауна України. Птахи. - К.: Наук. думка, 1977. - Т. 5., вип. 2. - 332 с.
- Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітологічні спостереження. - Луцьк, 1991. - Вип. 2. - 158 с.
- Кістяківський О.Б. Фауна промислових птахів Полісся УРСР // Зб. пр. Зоол. музею АН УРСР. - № 25. - 1952. - С.11-34.
- Лесничий В.В. Современное состояние и динамика орнітофауны болот Украинского Полесся. Дисс. ... канд. біол. наук. - Киев, 1981. - 235 с.
- Новак В.О., Савчук О.В. Птахи Рівненської області. Фауністична характеристика. - Рівне, 1992. - 36 с.
- Новак В.О., Савчук О.В. Рідкісні хижі птахи Рівненської області // Мат-ли I конфер. молодих орнітол. України. - Чернівці. - 1994. - С. 29-31.
- Пекло А.М. Каталог колекцій Зоологического музея ННПМ НАН України. Птицы. Вып. 1. Воробьинообразные - Passeriformes. - Киев: Зоомузей ННПМ НАН України, 1997. - 156 с.
- Пекло А.М. Каталог колекцій Зоологического музея ННПМ НАН України. Птицы. Вып. 3. Воробьинообразные - Passeriformes. - Киев: Зоомузей ННПМ НАН України, 2002. - 312 с.
- Пекло А.М. Каталог колекцій Зоологического музея ННПМ НАН України. Птицы. Вып. 4. Воробьинообразные - Passeriformes. - Киев: Зоомузей ННПМ НАН України, 2008. - 410 с.
- Писанець Е.М. Каталог колекцій Зоологического музея ННПМ НАН України. Хвостатые земноводные (Amphibia, Caudata). - Киев: Зоомузей ННПМ НАН України, 2003. - 148 с.
- Писанець Е.М. Амфибии Украины (справочник-определитель земноводных Украины и сопредельных территорий). - К.: Зоолог. музей ННПМ НАНУ, 2007. - 312 с.
- Полтавчук М.А. Рыбы малых рек Правобережного Полесся УССР. Сообщение I. О видовом составе рыбного населения верховья реки Припяти // Вестн. зоол., 1975. - № 4. - С. 9-15.
- Полуда А.М. Гніздовіе групування вертлявої камышевки в Україні і їх природоохоронний статус // Беркут, 2009. - Вип. 1-2. - С. 143-163.
- Природно-заповідний фонд Рівненської області / Під ред. Ю.М. Грищенка. - Рівне: Волинські обереги, 2008. - 216 с.
- Різун В.Б. До фауни жуків-турунів (Coleoptera, Carabidae) Українського Полісся // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій / Мат-ли міжнар. наук.-практ. конфер., присвяч. 10-річчю Рівненського природн. заповідника. - Рівне: Рівненська друкарня, 2009. - С. 535-543.
- Страутман Ф.И. Птицы западных областей Украины. - Львов: Изд-во Львовского ун-та, 1963а. - Том. 1. - 199 с.
- Страутман Ф.И. Птицы западных областей Украины. - Львов: Изд-во Львовского ун-та, 1963б. - Том. 2. - 182 с.
- Сухомлін К.Б., Зінченко О.П. Мошки (Diptera, Simuliidae) Волинського Полісся. - Луцьк: РВВ "Вежа" Волинськ. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2007. - 308 с.
- Татаринов К.А. Фауна хребетних заходу України. - Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1973. - 260 с.
- Химин М.В. Орнітофауна Волинської області // Волове око. Каталог орнітофауни західних областей України. - Луцьк, 1993. - С. 59-61.
- Химин М.В. Сучасний стан фауни водоплавних птахів Волинського Полісся // Пріоритети орнітологічних досліджень / Мат. і тези VII наук. конф. орнітологів Західної України. - Кам'янець-Подільський: Інформаційно-видавничий відділ держ. ун-ту. - 2003. - С. 77-94.
- Химин М.В. Сучасний стан сивкоподібних Charadriiformes Волинського Полісся // Природа Західного Полісся та прилеглих територій. Зб. наук. пр. - Луцьк: Вежа, 2004а. - С. 171-183.
- Химин М.В. Рідкісні види птахів Західного Полісся на територіях природно-заповідного фонду Волинської області // Наук. вісн. Волинськ. держ. ун-ту ім. Л. Українки. Наук. конф. "Природні ресурси Волині. Результати фундаментальних досліджень (1993-2003 рр.)" № 1. - Луцьк: Вежа, 2004б. - С. 135-140.
- Химин М.В. Результати інвентаризації хребетних Vertebrata Рівненського природного заповідника // Природа західного Полісся та прилеглих територій / Мат-ли наук.-практ. конф., Луцьк, 22-23 вересня 2005. - С. 250-276.
- Химин М.В. Загальна характеристика фауни водоплавних птахів Волинського лісостепу // Вісн. зоол. - 2007. - Вип. 41 (1). - С. 47-52.
- Химин М.В. Матеріали окремих спостережень птахів, занесених до Червоної книги України, за публікаціями 1994-2005 рр. // Знахідки тварин Червоної книги України. - К., 2008. - С. 373-382.
- Химин М.В., Горбань І.М., Шидловський І.В., Матейчик В.І. Історія експедиції "Прип'ять", організатори та учасники // Західно-Українська орнітологічна станція: напрями і результати діяльності (збірник праць) / Ред.: І. Шидловський та ін. - Львів: Євросвіт, 2002. - С. 38-41.
- Химин М.В., Химин Л.І. Хребетні тварини природних заповідників та національних природних парків у межах Західного Полісся // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Мат-ли міжнар. наук.-практ. конфер., присвяч. 10-річчю Рівненського природн. заповідника. - Рівне: ВАТ "Рівненська друкарня", 2009. - С. 607-615.
- Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова - К.: Глобалконсалтинг, 2009. - 600 с.
- Шидловський І.В., Полуда А.М., Матейчик В.І., Химин М.В., Годек А. Біла синиця (*Parus cyanus*) - новий гніздовий вид фауни України // Вестн. зоол. - 2002. - Т. 36, № 1. - С. 96
- Шидловський І.В. Матеріали зі спостережень видів птахів, включених у Червону книгу України, що проведені у 1994-2005 рр. // Знахідки тварин Червоної книги України. - К., 2008а. - С. 387-404.
- Шидловський І.В. Поширення та біологія пісочника великого *Charadrius hiaticula* L. в Україні // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Сер. Біологія. - Ужгород, 2008б. - Вип. 23. - С. 148-152.
- Шидловський І.В. Пісочник великий (зуйок великий) *Charadrius hiaticula* Linnaeus, 1758 // Червона книга України. Тваринний світ; за ред. І.А. Акімова. - Київ: Глобалконсалтинг, 2009а. - С. 447.
- Шидловський І.В. Синиця біла *Parus cyanus* Pallas, 1770 // Червона книга України. Тваринний світ; за ред. І.А. Акімова - Київ: Глобалконсалтинг, 2009б. - С. 483.
- Щербак Н.Н. Зоогеографическое деление Украинской ССР // Вестн. зоол., 1988. - № 3. - С. 22-31.
- Яницький Т.П. Жуки-златки (Coleoptera, Buprestidae) західної частини зони мішаних лісів // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій / Мат-ли міжнар. наук.-практ. конфер., присвяч. 10-річчю Рівненського природн. заповідника. - Рівне: Рівненська друкарня, 2009. - С. 637-646.